

Карпатська Русь

Karpatzka Rus' Carpatho-Rus

SECOND CLASS POSTAGE PAID AT YONKERS, NEW YORK AND OTHER MAILING ADDRESSES

Ч.1 ЮНКЕРС Н.Й. 6-ГО, ЯНВАРЯ 1995, YONKERS, N.Y. JANUARY 6, 1995, VOL. LXVIII, NO. 1

ВЕСЕЛИХ СВЯТ РОЖДЕСТВА ХРИСТОВОГО

И

ЩАСЛИВОГО НОВОГО РОКУ

ЖЕЛАЮТ ВСІМ ЧЛЕНАМ "ЛЕМКО-СОЮЗУ"

И ЧИТАТЕЛЯМ ГАЗЕТЫ "КАРПАТСКА РУСЬ"

ПРАВЛІНЯ "ЛЕМКО-СОЮЗУ",

ЦЕНТРАЛЬНИЙ КОМІТЕТ

И РЕДАКЦІЯ

РУСИНСКА ХРОНІКА 1994 РОКА

13 квітня 1994 року Роберт С.Метіль мал во Відні (Австрія) доповід на тему народной музики наційональных меншын. Доповід тота была зорганізувана і переведена через Інститут Досліджыня Народной Музики во Відні. Докладном темом доповіди было: "Значыня Інтеретнічного Конфлікту і Поділів на Вспертя і Представляний Програм Руснацко-Американского Народного Ансамблю "Славяне" з МакКісс Рокс, Пенсилвенія".

Роберт Метіль робит докторат з етномузикольогії на Піттсбургскым Університеті. Од долшого часу призерат він ся діяльности "Словян", о котрой бесідувал тіж 30 жолтня 1993 року, на 38 річної стрічы Стоваришыня Етномузикольогії на Міссіссіпскым Університеті в Оксфорд, Міссіссіпі.

13 мая 1994 року в Меджілябірцях, на Словакії, мала місце єднодньова научна конференция, присвячена жытю і діяльности Анатолия Кралицкого (1835-1894), руснацкого писателя і суспільно-культурного діяча кінця XIX віка. Конференция была зорганізувана і переведена через українско організацию Русинів-Українців Словакії. Бесідувало 16 осіб (з котрых двоє пришло з України, а

єдна з Риму), котры переважні представляли Кралицкого і його діяльність в світлі українской культуры.

Анатолій Кралицкий, прозаїк, публіциста, етнограф, фольклориста, журналіста та історик, належал до тых нечисленных діячи, котры свое жытя всеціло посвятили народови. Мож сьміло повісти, што він належал до передовых руснацкых діячи кінця XIX-го віка. Од 1858 року был священником, а решту жытя перевел в монастирях. Діяльність Кралицкого была барз ріжнородна. Бібліографія його прац числит близько 200 позицій. Незмірні цінны сут його записы русинского фольклору - легенд, байок, приповідок, пісень.

20-21 мая 1994 року в Сосновци (Польща) Інститут Східньо-Славянской Фільольогії Шлезкого Університету зорганізувал і перевел міжнародню научну конференцию на тему обостренних контактів при розвитку славянских языків. Штыры доповіди, представляючы теперішню ситуацію русинского языка, были представлєны по-руснацкы:

1. Др. Василь Ябур (Інститут Русинского Языка і Культуры в Прешові).

2. Др. Юрій Панько (Шафаріковий Університет в Братиславі, Словакія).

3. Др. Генрик Фонтанський (Шлезький

Університет)

4. Мирослава Хомяк (Устя Горлицке, учителька лемківского і авторка Лемківской Граматики і шкільных книжок-підручників для діти).

Серед коментаторів нашол ся проф. Пжемисл Адамец (Карльовий Університет в Празі, Чехы), котрый меже інчыма повіл, што гнешні кодифікаторы русинского языка повинны вернути "до традиції, яка пядесят років тому была ненатуральні перервана" [значыт ся до розвитку літературной русинской мовы]. Він тіж повідал, што: "кодифікация русинской літературной мовы повинна быти закінчена так скоро, як то є лем можливе".

28 мая 1994 року "Стоваришыня Русинів Міннесоты зорганізувало і перевело доповід проф. Павла Роберта Магочіого (Торонтскій Університет). Бесідувал він о проблемі русинско-американской сьвідомости в прошлости і тепер. Специальні підкреслил він значыня міннеапольской русинской кольонії в розвитку православія в Америці і што за тым ішло, взміцніня російской сьвідомости меже Русинами в Америці.

(Продовження на ст. 2)

(Продовження з ст. 1)

27-29 мая 1994 рока мал місце в Пїттсбургу 38-ий Рїчний Пїттсбургскїй Народний Фестиваль. Участ взяло 25 рїжних національних меншын, медже нима Русины. Их участ была zorganizувана і переведена через Ансамбль "Славяне" і Карпато-Русинске Общество. Русины мали свою історично-культурно выставку, вказували, як малое ся писанкы, продавали пироги, голубці і інше руснацке їджыня - дали тіж концерт наших сьпїванок і танцїв. Рїчард Кастер, член Пїттсбургского Карпато-Русиньского Общества представил список десятиох русинских сел, котры дали найвекше число емігрантїв до пїттсбургской околиці. Люде барз цєкавили ся тым

списком і хвалили автора за таку роботу. "Славяне", під керівництвом Джака Польока, дали два чудовы представлїня русинских танцїв і сьпїванок за Схїдньої Словакії.

8 липця 1994 рока в Свиднику (Словакія) мал місце Другий Рїчний Фестиваль Русиньской Поп Музики, zorganizуваний і переведений через Русинску Оброду і єї регіональний клуб в тым місті. Фестиваль притягнул гарде число русинской молодежи з околиц Свидника. Для них грали і сьпївали (порусинску) льокальны ансамблі - "Епїльог", "П.С.Д." і "Флеш".

Од червця 1994 рока зачал в Польщы печатати ся новий магазин для Лемків - "Загорода". Присьвячений є він давнійшій і теперїшній культурі Лемків в Польщы, а напечатаный є через Музей Лемківской Культуры в Зындрановїй. Музей был оснований іщы в сїмдесятых роках через знаного лемківского діяча Федора Гоча. Редактором першого номера є здібний лемківскїй поет і журналіста Володислав Грабан.

(Інформаціі поданы за "Carpatho-Rusyn American", vol.XVII, No.3, Fall 1994 і "The New Rusyn Times", vol.1, No.2, October 1994.

І Н Т Е Р В Ю (6)

Шеста Част інтервю з Семаном Теличком і його женом Параском, котре взял Богдан Горбаль, 31 липця 1992 рока в Yonkers, N.Y. Семан Теличка вродил ся в 1918 році в Смерековци, а його жена походить зо села Квятонь. В 1947 році были они переселены на захід Польщы, де початково Семан Теличка мешкал коло міста Міліч. В 1966 році обое приїхали до Америки.

Б.Г. Коли зачали выселяти Лемків на захід Польщы?

С.Т. Тай в сорок семым році пришли по нас. Наше село брали деси на кінці. Уж было по яри. З нашой гміны найперше взяли Гладшів. Очыстили тото село, а пізнійше до нього зганяли люди з інчых сел і гын їх тримали, покля їх не послали до транспорту. Мене і сусїда назначено до перевозжыня люди. До Гладшова запровадил нас до Марчака, не тямлю його імена. Він был великий газда, богатий. Мешкал він на нижнім кінци Гладшова. Мы гын пришли возом, великым драбняком, а він мал лем такого маціцького, планного коня - бо то по війні люде так не мали кони (в часі війны люде продавали добры коні, а купували хоц якы, штобы їх Німці не забрали до фурманок). Того коня запряг до такого маціцького воза. На нього склал якийсь креденс, до котрого шмарил пару горци, горнят і штосы іщы. Дошмарил два мішки і вшытко. Заходиме до стайні, а гын два, певно уж річны, крас телята. Він їх не бере, лем лишат. Кроли гын было полно, може зо сто. Тїж їх не бере. Далїй куры, може деси тридцет гусы з гусятми сїдили нижше хыжы, при річці. Вшытко лишыло ся. Та я гварю йому: "Чом собі штоси не берети - кроли, цы куру на дорогу? Забете, тай зварите і будете мати істи". А він лем тото одповїл: "Уж нич не хцу, нич не хцу". Я йому повідал, штобы тоты телята брал, а він гадат, што їх треба провадити, бо они іщы на поли не были, лем їх в стайні кормили. Я тоты телята зложыл-ем на віз, наклал-ем сїна і повідал йому, штобы їх брал, бо в дорозі може їх продати і буде мал грошы. Мы-сме наклали іщы купесу його річы на тот мїй драбняк, повязали-сме вшытко мотузками, на верха всадили-сме цілу родину і так поїхали-сме.

Уж деси за Санковом чепил ся нас якийсь чловец, же хоче тоты телята купити - тай Марчак продал йому єдно теля за 17 000 злотых, а неодолюго пізнійше продал і друге за 23 000 злотых. Так што добрі ся стало, што мы його нагварили до взятя тых телят. В тот спосїб дістал він троха гроша на дорогу. Коли привезли-сме їх до Загожан, то він не знал як нам дякувати за помїч і забраня тых телят, а і так тївко жывыны лишыло ся і Полякы пізнійше кормили ся тым.

Б.Г. Хто ходил з Вами до Гладшова, переселяти Лемків?

С.Т. Ваньо Пелехач. Нас обох шолтис назначыл до той работы. Назначал і інчых. Коли переселяли село, то люде глядали за фурманками. Мы-сме з Ваньом Пелехачом іхали дорогом біля хыжы того Марчака. Він нас взрїл і гадат: "Ходте до мене, мї треба фурманкы". Мы-сме помагали йому дістати ся до Загужан. Пізнійше мы помагали тіж Лемкам з інчых сел, бо наше пішло до выселїня деси на самым кінці. В нас люде робили фурманками за Німця, мали добры возы і коні, тай ішли до такой работы. Нас Німец заедно гнал до работы на фурманках, то мы коні мусїли мати добры. Мы за коні барже дбали, як за себе. Зато пришло нам "выселяти" барз дуже лемківских сел: Ясюнка, Чорне, Радоцына і інчы. Мы за Німця таку роботу робили, бо мы такого мали шолтиса. Він як дістал приказ од власти, то одраз люды гнал до работы. Коли бы хтоси не пішол, то він летїл до Німцїв і розповідал. Люде бояли ся, бо прецін Німец мїг прити і каждого вбити. Пережыло ся страшны роки товды.

Б.Г. І на кінци пришли выселити і Ваше село.

С.Т. Наш шолтис бесїдувал, штобы нигде не рыхтувати ся, бо нашого села не будут рушати. Але я был все готовий. Коли уж брали остатні села, то я не ходил-ем на фурманкы великым возом, лем малым. Великий віз лишыл-ем дома і помали складал-ем сой на нього річы, бо думал-ем, што як інчых Лемків берут - то і по нас колись прїдут.

І добрі зробил-ем, бо коли єдного ранка зачали-сме при хыжы робити як штоден, погнали-сме коровы на поле - то лем хвиля-момент, як вїсько обступило село і казало заберати ся. Часу не дали дуже, так што лем пару річы чловец зїмал і так пішол. Я мал дашто нарыгтуване, та мї кус ліпше пішло тоте переселїня. Нас гнали скоро. Коли лем хтоси мал уж віз перед хыжом і запряг до нього коня, то уж його назад до хыжы не пустили. Я забил-ем взяти лямпку і хотїл-ем піти до хыж по ню, то мї польскїй вояк дорогу заступил і повідат: "Нигде уж не підеш, лем зо села". Таки были ск... Жебы і так наша кривда скарала.

Б.Г. Погнали Вас, як і інчых, до Гладшова.

С.Т. Так. Гын стояли-сме деси штыры цы пят дни. Приходило втоды до нас таких двох, хыбаль вїсковых, на конях і справджали по возах, хто што ма. Барз часто розбивали людам скринї. Вымітували річы на землю і бесїдували: "Того Ти не треба, того тіж Ти не треба, нич не треба - гын вшытко буде". А гын на заході ныч не было! Тото, што гын Німец лишил, то уж Полякы позанимали. Ани не было де засїсти, ане ныч найти не мож было. До такого чуда нас привезли, же Боже мїй! Тоты два воякы на конях тївко річы нам змарніли.

Єден был такий Лемко-майстер, котрий робил розмаїты желїзны річы для себе і люди. Він мал в скринї желїзны долота, гобли, сверблики, корбу до свербликів. Тоты воякы розтолкли йому тоту скриню і вшытко вшымарили до студні (він стоял в опущеній загороді), штобы уж не мїг тоты річы назад дістати. Так ся на нас мстили! Таки добры были!

Б.Г. Де поїхали-сте з Гладшова?

С.Т. Одтамале погнали нас просто до Загожан. Гын стояли-сме деси два цы три дни, аж посадили нас на потяг. Польске вїсько мало тримати варту при переселенцях, але нич ся тым вїсковы не перенимали. Так што Полякы з околиці приходили до транспорту і як лем взрїли можливїст, то одраз крали. Брали, што

(Продовження на ст. 3)

О П О Л Ь Щ И

лем могли. Количка од возів одкручали, а і за векшы річы охочо імали ся (живину тіж брали). Навет товды, як уж потяг іхал, скакали на вагоны (тоты одкриты) і стручали, зошмарювали ріжны річы. Мы, коли лем зрозуміли-сме, што польске війско не буде стерегло нашого маєтку, одраз поставили-сме свою варту.

Я мал-ем єдну уцю зо собом і тоту мі вкрали! Я стоял на варті, як деси хтоси мене закликал. Лем обернул-ем ся, а уж уці не є. Уця невеличка, то і вкрасти єй легко і скоро сховати. Полякы крали не такы річы, навет коровы з вагонів спроваджали і забєрали. Тота моя уця была така, што як єй закликал, то она одзивала ся. Я пішол по станції глядати і кличу тоту уцю. Она одозвала ся зо шопы. Розглядул-ем ся і такой розтолк-ем колотку і забрал уцю, бо то была моя властніст. Але то мало хто з наших люди мал таке щастя, жебы тото, што му вкрали, назад дістал, альбо нашол. Переважні нашы люде барз дуже річы потратили в часі переселєня (не бесідуючы о тым, што на своїх газдівках лишыли). Єдна баба мала таку крас корову, червену з білым, то єй вкрали тоту корову в ночи і так пропала. Де єй найти, де глядати было? Так Полякы богатели ся на нас, крали з транспортів і оголачали нашы, лишены газдівкы. Як хтоси, прикладово, мал два возы, то війско дозволяло лем єден зо собом брати. Другий такой в боіску треба было лишыти - пришол Поляк і мал готове. По декотрых наших людях смотрили ся *війсковы за добрыма возами*. Коли лем взріли якисий, што ім ся надавал, то одраз люди на самохід пересаджали, а віз за дорогу спихали і казали лишыти. Як уж віз за дорогом стоял, то не вільно было ани по ретязку до ніого піти, бо бы человека вбили. Так нами Полякы газдували. Тоты возы такой польскым газдам за літру палонки альбо дві, одраз продавали. Был такой Павликівскій зо Ждыні. Він был Гамерикан (деси перед війном в Гамериці доробил собі гроша) і мал ся добрі. Меже інчыма мал він два возы. Мал тіж дос велику родину. По війні єден з його синів пішол робити за міліціанта на постерунок в Гладишові. Однак, коли пришло уж до выселяня Лемків, він звільнил ся. Єден віз мали они великий, порядні скутий желізом, барз добрий, новий і міцний. На ніого гарді наклали річы і так хотіли іти. Так стояли на крижівці в Гладишові, а війсковы до них заєдно приходили і хотіли іх з того воза зняти, бо ім ся барз подобал. Тот хлопчыско, котрий был міліціантом, пильнувал того воза і не дал його взяти. Війсковы підставляли самоходы і хотіли іх самоходами везти, але він ім одповідал, што він має свій віз і коні і штобы інчых, котры не маот чым забрати ся - штобы іх автами везли. Я призерал-ем ся такой хыбаль два дни, як війсковы мучыли тоту родину за тот віз.

(Далій буде).

Формально вшытки люди маот рівни права. Газета польска в Америці "Нови дзеннік" подала обширну інформацію про дискримінацію народних меншинств і розмаїтих угруповань релігійних і других. Там читаємо: "В Польщи, "краю без стосів, котрий хвалится многовіковом традициом толерантности", під конец другого тисячолітя, в пятом року європеїзації высше половины горожан виключно польске народности, лем 40 процент акцентує представитєльов народних меншинств в парламенті. Каждый четвертий Поляк ненавидит Німців, а каждый третий ненавидит Росиян, 79 процент єст думки, же гомосексуаліст не може учити в школі, 29 процент не хотіли б працювати з ним в однім підприємстві, а 24 процент - жити при той самой улиці.

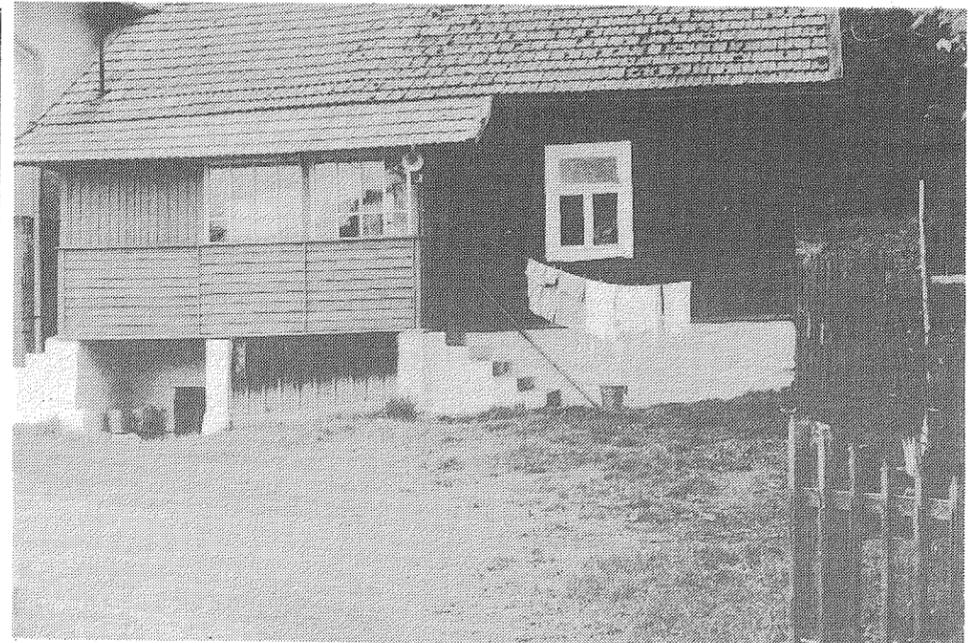
* * *

"Генерально єст то ксенофобия Поляків. Не любиме інших і боїме ся их", - говорит др. Андрей Самсон, психолог, зауважаючи виразний поділ суспільства на "ліпших" і "горших". "Ліпши" - то очевидно ті, котри ходят до костела, а люде другой категорії - то іновірці, атеїсти, гомосексуалісти, хвори на AIDS і всяка інша "сволоч", - подає. Тота "сволоч" - то кілька мільйонів горожан Річпосполитой Польской.

Если би в Польщи появилася партия, котра в свою програму вписалаби консеквентну оборону прав вшытких меншин, малаби шанси, жеби виграти вибори.

З дослідів, проведених в 1991 р. через QUS, а также Інститут Статистики Католицкого Костела виходит, же 90 процент дорослих горожан - то католики. Для 24 процент релігія єст річом обоятном, 13 процент - то атеїсти. Всі інші релігії групуют понад мільйон ісповідников.

(Далій буде)

Перунка (Новосандєччына). В тий хыжы жил по перепроваджыню ся з Баныцы о.Полянскій, автор "Истории Лемковины". Вересень, 1994.

ЛИСТИ НАШИХ ЧИТАТЕЛІВ

Шановний пане Геренчак!

Дякую сердечно за пересыланы нам Вами газеты. Читаю іх з великым заінтересуваням.

В літі я одвидів дуже наших сел. Певно, не знаете, же на Сандєччыні праві нее юж Лемків. Вынятком єст лем Крыныця. Втішыло мене, коли припадково при бесіді з барз юж старенькым Лемком, показало ся, же його братом был о.Полянскій, автор выданой 25 років тому "Истории Лемковины". Переказал мені пару цікавх інформацій о його жытію. В Перунцы юж лем оны єдны сут Лемками. Они не были переселяны.

Пересылам Вам пару знымок. Як Вас особливо дешто інтересує, то прошу написати. Приготовлю статью до Вашой Газеты. Остатньо написал-ем до "Русина" і "Бесіды". Пишу о потребі повертаня.

Пересылам Вам і Ваши Редакції найліпши жычїня: успіхів в жытію приватним і в наши народови діяльномти.

З поважаньом
Павел Тылявскій.

Розділя, 11-22-1994.

Шановний пане Тылявскій!

Сердечно дякую за Вашого листа і знымки, переслани до Редакції. Буду радий чути від Вас і надалі.

Зычу Вам доброго здоровля і успіхів у Вашому жыті.

З поважаньом

Редактор газеты "Карпатска Русь"
Александр Геренчак.

Ж Е Р Т В У Й Т Е Н А П Р Е С - Ф О Н Д

Г А З Е Т И " К А Р П А Т С К А Р У С Ь "

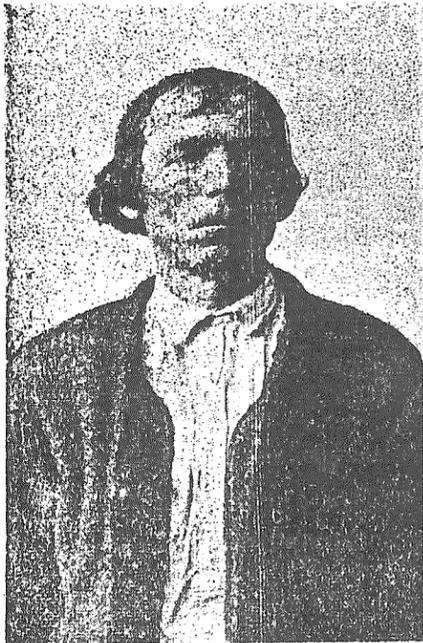
ТЕОДОР ДОКЛЯ 1969

НАША ГРОМАДА

(Минуле сел: Ясунка, Крива и Баниця на Лемковині.)

ТАЛЕРГОФ

ЕДЕН З МУЧЕНИКІВ ТАЛЕРГОФУ

На фот. ЮРКО ШВЕДА, бывший віт села, зволеник православія и потім мученик Талергофу.

Як інші наші села утратили свої найліпших синів, так і наше село не оминула тяжка трагедія — Талергоф. Были забра- ны до Талергофу такы особы: Антонь Зорило, Митро, Петро и Андрей Пелешы, Юрко Шведа, Пац и фамелі Романьчаків и Зо- рилів з вышнього кінце села. По- водом было того, же высше зга- даны ясунчане были ініціатора- ми поставленя каплиці в Ясун- ці, котра стояла коло Митра Пе- леша (за моіх часів жыл там Якым Васенко), а хотіли дати є і освятити на православну, але ім австрийці и грекокатолицкы цер- говны влады не позволчили. Да- котры з них были тіж заарешту- ваны лем зато, же дали на Службу Божу в Грабі, де отпра- влял священник М. Сандович зо Ждыні, котрий был розстріляний потім австрияками. Выштко то- то выдал австриякам жыд Хаім.

В Талергофі переживали они великы муки, голод и хвороты, но и там потратили здоровля и свое житя.

ПОБІР ДО СОВІТСКОЙ АРМІИ

Внет по прибытню русскых, наші хлопці зачали зголошатися за охотників до арміи. Але охотників не было барз дуже, то пізніше рус- скы оголосили загальній побір. Было то тіж нібы охотничо, але обо- вязково. З нашего села покликано рочник 1927, але комісія узнала лем такых: Митра Васенка и Петра Квочку. В рускій арміи служыл ищы и Митро Гайтко, але він был на роботі в Австрии и одтамаль го забрано. Кликано тых поборовых на комісію и там ся іх звідуюно: "Хочеш ити до русской арміи?" Зрозуміло, же ніхто не одмовлял, но и всі были за- писуваны, яко охотнички.

Рекрутский перешикл переходили они в Рабці, одкаль были вы- сыланы на фронт або до обслуги транспортів, котрыма достарчано на фронт материялы военны и провьянт, а зас з Німеччыны гнали худобу и вывозили розмаїте богацтво до Совітского Союза.

Нашим лемкам пришлось бити з гітлерівцями на Чехах коло Пра- ги и там іх дуже згинуло, але ясунчане вернули щасливо. Окрім того дакотры были забраны аж на японский фронт, де был з Чарного Иван Шута и другы.

ВЫЗД ДО "РОССИИ"

Зараз по занятю русскыи нашей Лемковины зачалася вести про- паганда, жебы мы ся всі записували и выїзджали до Совітского Союза (або як выштыкы людє звали до Росіи). Дакотры людє з того ся барз ті- шыли и наперед узяли собі, як то там буде добрі, тікво зароблят на рік зерна, тікво грошій, но и з радости аж росли. Другы, котры были в Росіи в неволи в роках 1914—1920 інакше сой всео представля- ли и не вірять в тоту пропаганду, котру голосили русскы делегаты.

Але як мало было такых, што хотіли іхати на охотниче, то зміне- но методы. Зачалася правдива нагонка. Зачато нас страшыти, же як не запишемся и не выїхаме до Сов. Союза, то полякы нас спольонізуют и отберут всео, а нас выженут з гір. Тым зас, што ся пописали дано ве- лико права и они мали нас усвідомляти. А же были розмаїты людє, то шырилася меже нима ненависть.

Тоты, што ишли до Сов. Союза, то мали свою мілщю, а навет нашлись и такы, што доносили русскым, як дахто дашто повіл протів выїзду. Народился поділ на дві группы — выїзджаючых и остаючых. Брат братови не вірил, ани не говіл нич такого, штобы было протів вы- їздови. Каждый был сам в собі замкнений и лем в своей хыжы бесіду- вал: "Што то буде дальше?"

В Ясунці проводили тій кампаніи: Василь Романьчак, Тимко Шведа и Семан Смей. А коли юж были певны, же выїзджают до Росіи (так звано тот выїзд), то поробилися горды и смотріли на нас з укоса, же остаєме в бідных горах, а іх чекат велике щещя и богацтво в рус- скых колхозах, а діти іх покінчат высокы школы и будут лікарями, ін- женерами, учытелями и т. п. Наперед рахували кільки зароблят на рік зерна, а кільки грошей.

З нашего села выїхали людє деси в квітню 1945 року, але барз довго чекали в Горлишях на стациі, покаль достали вагоны, котры при- лучено до транспорту и повезено іх на всхід. Выїхали такы фамелі: Гриц Васенко, Анна Підбережняк, Митро Шопа (самотний), Антоха Перун, Стефан Дзьоба, Михал Гайтко (Амполів), Стефан Кицей, Тимко Шведа, Иван Кицей, Петро Шкурат, Иван Грацонь, Адам Грацонь (са- мотний), Митро Гайтко, Семан Смей, Василь Романьчак и Михал Зо- рило. Всіх разом выїхало понад 60 осіб, але господаркы по них позво- стили в руках іх родино, бо каждый з них лешив когоси зо своей близкой родины — сестру, брата, родичів и т. п.

Колі юж отримали вагоны и заладували свій маеток, то потяг рушыл на всхід, лем же подорож трывала дос довго. Были то часы, ко- лі кінчалася война, то и всео было понищено, а в тім и табор копяй- овий, дороги и мосты. Переїзджаючи через всхідню Галичыну пропону- вано ім остатися в околицях Дрогобыча, Львова, Тарнополя и Станісла- вова, де по выїхавшых поляках zostало дуже господарств. Были там добры газдівкы, поле было засяне, лем треба было сісти и зберати в жнива готовий хліб. Але провідники транспорту и всі выїзджаючы повіли: "Мы хочеме іхати глубоко в Росію до колхозів, а ту не оста- неме." На іх одказ завезено іх до колхозів, але не до Росіи, лем на всхід- ню Україну до Харківской, Полтавской и Ворошилоградской областей.

Но и аж там на місци людє прозріли, што поробили, але то было кус запізно, бо одворот был замкнений. Завезено іх до колхозів и по- приділяно до тамтейшых колхозників. Дакотры достали місце в хы- жах так званых "тіпянках", котры были ліплєны з глины и крыты соло- мом, а другым припало мешкати в землянках. Меблі: лужка, шафы, сто- лы, скрині (лады) и другы річы, котры з собох привезли, не містилися до тых "новых каменіц" и выштко треба было лышты на дворі. Потім тамтейшы жытелі ночами и рзыкрали тоты річы, а решты гнило на дворі.

Найгірше переживали наші лемковскы газдыні. бо там не было щюса дров, то и не знали собі порадити в зваренню обіду або влєчы хліба. А місцевы газдыні палили в пецу соломом або сушеным кїскым навозом. Взяно нашым ясунчанкам довго покаль навчылися выконати тоты штоденны чынности, але зас того ідо пахло неприємні, та и хоц были голодны, оно им не ишло до гамбы.

Місцевий заряд колхозу дал нашим переселенцям поміч в про- дуктах спожывных, але они сами были бідны, бо по войні было всео знищено, але ділилися чым могли. Здоровых и здібных до работы при- ділено до колхозу и вызначено ім роботу на колхозных полях, стары оставали дома або ишли на стружуваня, а діти всі приділено до школы. И так од початку зачался тот рай, о котрім снили наші бідны лемкы, лем же был він для них існым пеклом.

Од початку свого побыту зрозуміли наші переселенці того, же зробили жлі, бо лышты свое родинне село и свою любиму Лемковину, котра тепер была в іх очах чымси подібным до раю. На новім місци было всео інше: не было той водичкы в студенках и потічках, того чу- дового повітря гірского, тых мальовничых околиц гірских, ни не было чым палити, ани што істи. Отношение місцевых людєй было неприязне и гварили ім: "Чого сте ту пришли, як мы сами бідуюме?" Бєсїда, куль- тура и обычаї тіж ріжнилися од наших лемковских, то нераз пришлось заплакати, коли треба было переживати такой тягар. Выштко было протівне до того, што они сой выобразали будучы ищы в Ясунці.

Повышы протівности были просто незносимы и пожывши кіль- ка неділю або місяців на всхідній Україні лышали выштко и втікали з того раю, жебы лем придти ближе в Лемковині. Але не всім удалося втечы одтамаль, бо некотры не могли з powodu хвороты або з дрібными дітми не могли нигде рушытися. А іны зас zostали там на вікы, бо померли з голоду або сой сами зробили конец.

Тоты з ясунчанів, што втекли, то некотры удалося вернути на- зад на Лемковину, а решта оселилася в околицях Тарнополя, Дрогобы- ча и Львова. До Ясункы вернули 4 особы: Антоха Перун з дівчыном Ольгом и брата — Митро и Петро Дзьобы, сынове Стефана. А з око- личных сел пришло тіж пару фамелій, як з Радоцины Гілетка, Кавуля, Ітасконь и другы; з Незнайовы Хвалик; пару людєй з Липной и з дру- гых сел, але трудно мі всіх вычислити. Решта zostала там, як ем юж встомунал, коло Львова, Тарнополя и т. п., бо не могли передостатися через границу и укладали собі жытя ту на західній Україні.

Початково доставали они газдівкы, бо ту в Галичыні не было нищы колхозів и помалы ся якоси дорабляли, але як то гварят "од вжы- ці". Газдівкы тоты мали дакотры аж до 1950 або и 1952 року. Потім и ту впроваджено колхозы и всі мусли ся підкорити тому праву, а вы- мовкы не было жадной. Наприклад една родина ясунчанів мешкала на так званой кольоніи и было іх там лем 3 фамелі, то не было з кого створити колхоз. Але и зними сой порадили, бо іх примусово выгнано з хыжы и приділено до сусіднього села, де был юж колхоз. Хыжу іх роз- бурено и всео знищено, жебы не мали де вернути, то юж мусли позво- стати в колхозі.

В колхозах зас был барз тяжкий жывот, бо робити треба было цілий рік, а не відомо было, кільки заробится и кільки достанут при обрахунку, при кінци року. Часом трафлялося и так, же не лем же запла- ты не отримал з колхозу, але ищы муслі доплачати до колхозу з той присадібной ділянкы (парунадцет арів землі, котру давали на фаме- лію). Трудно было выжыти и людє змушены были на найгірше, на най- барже неприємну дорогу, то ест красти зерно и інышы продукты, жебы якоси прожыти на дальше. Выробилося серед них повіджыня, же: "Хто не крадьот, тот пропадот". Зерно крали в ріжний спосіб, а то шыли собі великы кышені и в тых кышенях штоденні носили домів або в скрїнях за холявами насыпали зерна и так переносили зо страхом. Не- раз щещя завело то контролю ищла домів и всео находила, што было барз остро каране. Приходило нешданому сідити в криміналі, бо вышть- кого бракувало: хліба, дров, соломы и сіна для коровы и т. п.

Гнеска, коли гишу тоты слова кус юж ся ім поліпшыло, але ищы далеко до того, жебы повісти, яким щасливим жытьом тішатся наші переселенці, бо лем тым ліпше, што роблят по фабриках. А з ясунча- нів лем фамелія Шкурата жыє в Бориславі и роблят в фабриці. Сын Шкуратів ходил на студія и правдоподібн вывчылся на інжинера, бо так ем чул, коли єл былка одвидины в Сов. Союзі літом 1960 р. За жы- тя наших ясунчанів знал бым веце, бо ем міг іхати на весіля до Феця Романьчака, котрий жєнился в часі мого побыту, але не мал ем грошій, штобы заїхати од Тарнополя до Дрогобыча, та ем не скорыс- тал з той окази и на жаль ем не віділ своїх ровесників и знайомах.

З тых, што похали до Сов. Союза, то некотры юж померли, а мо- лоды позакладали свої фамеліи. Померли такы особы: Михал и Анна Зорило (з вышнього кінце), С. Смей и його жена; Михал Гайтко (Ам- полів) и Гриц Васенко zostали замордуваны місцевыма бандитами, бо штоси на них выповіли, зас сын Гриця Васенка, Андрей, zostал пораже- ний громом и помер. Позостали при жыттю мешкают порозмітуваны по Україні: Ворошиловоград, Тарнополь, Львів и Дрогобыч.

В розмові з ясунчанами и інышма лемками на темат наших ро- динных сторон переконал ем ся, же жалуют, што зробили таку велику помылку. Старше поколія вертало бы зараз назад в горы, а молоды людє лекше переживают розлуку з рідным крайом и згодили бы ся и там жыти, знаючы, же в Ясунці всео знищено и треба бы было зачына- ти жытя од нова, од підстав, а там юж мают якисы свої хыжы и кус юж тепер загосподарилися. Наприклад фамелія Дзьопів и з зятьом Коза- ком (бортнян) побудували собі хыжу в селі Прошова, обл Тарнополь. Хыжа мурувана з цеглы, котрой част ест выпалена, а част лем сушена на сонци и крыта етернітом. В середині сут два покої, маленька чухен- ка и сінці. В хыжы неє підлогы, лем глина. Подібны хыжы ставили в тот час и другы наші лемкы, а сут в Прошові з Чарного и Волівце. Коло хыжы ест огорід, з котрого найбільше утримуются.

Контакты ясунчанів одбываються и дальше. За першых кілька- надцет років лем до себе писали, а за остатні рокы їздят до себе в одні- дыни, а то длятого, бо сут улекшєны справы выїздовы, як з СССР, так и з Польщы.

«ЛЕМКЫ»

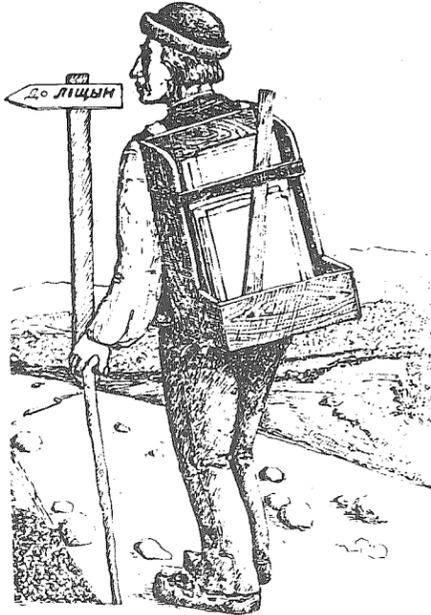
(малюнки И.РУСЕНКА)

Стародавны лемковскы типы:
ДРОТАРЬ
— Иван Русенко.

Лемковскы стародавны типы:
ФРАИР И ФРАИРКА
— Иван Русенко.

Стародавны лемковскы типы:
БЛАНАРЬ
— Иван Русенко.

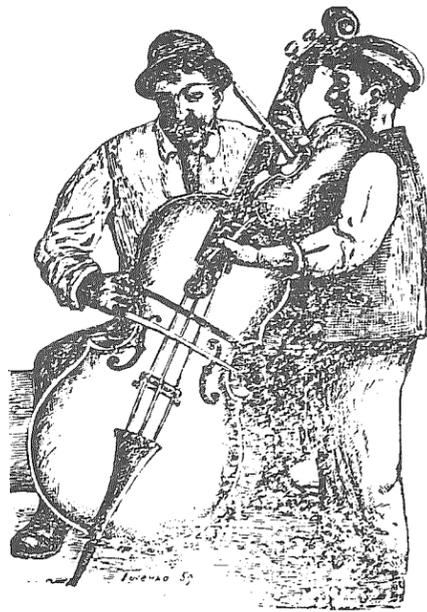
Стародавны лемковскы типы:
МИТЛЯРЕ
— Иван Русенко.

Стародавны лемковскы типы:
ВОРОЖКА
— Иван Русенко.

Лемковскы стародавны типы:
ГУДАКЫ ИДУТ ГРАТИ НА ВЕСІЛЯ.
— Иван Русенко.

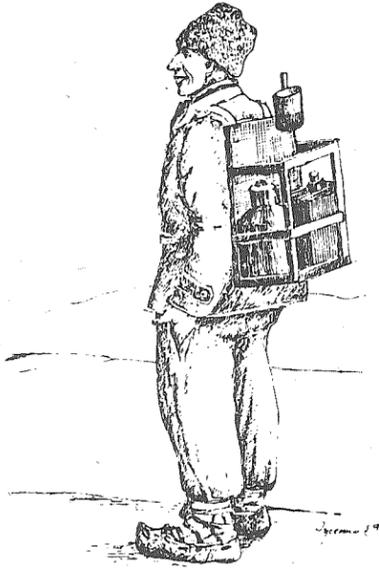
Стародавны лемковскы типы:
ГУДАКЫ
— Иван Русенко.

Лемковскы стародавны типы:
ГАЗДА
— Иван Русенко.

Стародавны лемковскы типы:
МАЗЯРЬ
— Иван Русенко.

Стародавны лемковскы типы:
ДЕХТЯРЬ
Иван Русенко.

Стародавны лемковскы типы:
ДЗЯД
— Иван Русенко.

Стародавны лемковскы типы:
КОРЧМАРЬ
— Иван Русенко.

Лемковскы стародавны типы:
ОЛІЯРЬ
— Иван Русенко.

Лемковскы стародавны типы:
НЕВИСТА
— Иван Русенко.

Стародавны лемковскы типы:
ЛЕМКОВСКЫ ПОЛИТИКЫ: — Штефан Варянка, Осиф Кыселыца и Матвій Чыр.
— Иван Русенко.

Лемковскы стародавны типы:
НАЧАЛЬНИК ШКОЛЫ
— Иван Русенко.

